

REKREASYON ETKİNLİKLERİ İÇİN MÜZELENDİRİLMİŐ SOKÜM'ÜN ÖNEMİ: BEYPAZARI YAŞAYAN MÜZE ÖRNEĐİ¹

The Importance of Intangible Cultural Heritage, Which Has Been Turned into A Museum for Recreation Events: Beypazarı Living Museum Case

Öğr. Görevlisi Zeynep Sıla ÖZŞEN

Ankara Üniversitesi, Beypazarı Meslek Yüksekokulu

zsparlak@ankara.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-8254-4364

Prof. Dr. Bilgehan GÜLCAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakùltesi

bilgehan.gulcan@hbv.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-9884-4695

Öz

Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM), toplumsal gelenek ve ritüellerin günümüzdeki bir yansıması, kültürel çeşitliliğın de en önemli aracını temsil etmektedir. Somut olmayan kültürel miras değerlerinin ortamında ve bağlamına uygun olarak gelecek kuşaklara aktarılmasında, yaşatılmasında kültür müzeleri önemli role sahiptir. Çalışmanın amacı Türkiye'nin ilk uygulamalı kültür müzesi olan Beypazarı'ndaki Yaşayan Müze örneği üzerinden rekreasyon etkinliklere katılımı rolü olan somut olmayan kültürel mirasın korunması, yeniden yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılmasını irdelemektir. Çalışmada örnek olay yöntemi kullanılmış olup, veri gözlem ve yarı-yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmıştır. SOKÜM'ün yaşatılmasında katkı sağlayan Yaşayan Müze örneklerinin diğer destinasyonlarda da olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM), Rekreatif Etkinlik, Yaşayan Müze.

Abstract

Intangible cultural heritage (ICH) is a modern-day reflection of social traditions and rituals, and the representation of the most important tool in cultural diversity. Cultural museums have an important role in the transfer of intangible cultural heritage values

¹Bu araştırma, 4-5 Ocak 2021'de Adana'da "2nd INTERNATIONAL 5 OCAK CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES and HUMANITIES" kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

to future generations in accordance with their environment and context. The aim of study is to examine the preservation, reviving and transfer of intangible cultural heritage that plays a role in participation in recreation activities to future generations, through the example of a Living Museum in Beypazarı, the first applied cultural museum in Turkey. Case study method was used in the study and data were collected by observation and semi-structured interview technique. It has been concluded that the examples of the Living Museum, which contribute to the survival of SOKÜM, should be in other destinations as well.

Keywords: Cultural Heritage, Intangible Cultural Heritage (ICH), Recreational Activity, Living Museum.

Giriş

Kültür, disiplinler arası bir kavram olmakla birlikte tarihsel süreç içerisinde bir toplum tarafından yaratılan kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi değerlerin tümünü içermektedir (Öztürk ve Caber, 2017: 2). Kültürel miras ise, kültürler, inançlar, dini ve bilimsel gelenekler, ayinler, ritüeller, törenler, sanat, zanaat, müzik, kültürü ve davranışı etkileyen siyasi ve ideolojik inançlar, tarih, doğal çevre ile ilgili uygulamalar, dil, spor, yeme-içme, geleneksel giyimi kapsamaktadır (Brumann, 2015: 414). Bu açıdan kültürel miras belli bir toplumun düşüncelerini, yaşam şeklini açıklayan nesnelere ve gelenekleri yansıtmaktadır (Gögebakan, 2014: 49).

Dünyada sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal değişimlerin hızlı olması sebebiyle toplumlar yerel değerlerini gün geçtikçe kaybetmektedir. Teknolojinin gelişimi ile birlikte bireyler arası ilişkiler ve iletişim minimum seviyeye inerken, kültürel değerler de gelecek kuşaklara daha az aktarılmaktadır (Kasapoğlu Akyol, 2016: 120). Bu durum "kültürel değerlere sahip çıkılması" düşüncesine sebep olmuştur. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (SOKÜM), küreselleşmeden dolayı yok olan kültürlerin korunması düşüncesiyle ortaya çıkarken aynı zamanda müzecilik çalışmalarını da öncülük etmiştir (Tekin, 2017: 157). Bu sözleşme ile somut olmayan kültürel miras müzeleri farklı sergileme teknikleri kullanarak ziyaretçilerin öğrenmesi ve deneyim kazanmasını sağlayan müze türlerinden biri olmuştur. Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin ilk uygulamalı kültür müzesi olan Beypazarı'ndaki Yaşayan Müze örneği üzerinden rekreasyon etkinliklere katılım potansiyelinde rolü olan somut olmayan kültürel mirasın korunması, sergilenmesi ve gelecek nesillere aktarılmasının önemini vurgulamaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) ve Müzelendirilmesi

Somut olmayan kültürel miras nesilden nesile aktarılan sözselsel, işitsel öğeler, ritüeller vb. kapsamaktadır (UNESCO, 2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi UNESCO tarafından 17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te gerçekleşen 32. Genel Konferansında kabul edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2021). Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nde SOKÜM

kavramı “Toplulukların, grupların ve kimi durumda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir” şeklinde tanımlanmıştır (UNESCO, 2003).

Türkiye, 19 Ocak 2006 tarihli ve 5448 sayılı kanunla Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesine 27 Mart 2006 tarihinde resmen taraf olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2021). SOKÜM Sözleşmesi'nde üye ülkelerin talepleri doğrultusunda kültürel miras listelerinin oluşturulması söz konusudur. Türkiye 2008 yılından itibaren bazı kültürel miras unsurlarının söz konusu listelere alınması konusunda çalışmalar yürütmektedir. UNESCO'nun SOKÜM listelerinde Türkiye'de yirmi adet miras bulunmaktadır. Ayrıca SOKÜM Türkiye Ulusal Envanter Listesine kültürel ve sanatsal ulusal envanter eklenerek genel toplam unsur sayısı 297 olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 2021).

UNESCO, SOKÜM Sözleşmesiyle “insansız korumadan insanla birlikte ve insanlık için koruma” anlayışına yönelmiştir. Sözleşme özellikle kültürel mirası yaşatarak koruma yöntemiyle aktarıldığı mekânlara, kültürel mirası üreten ve aktaran kişilere önem göstermektedir (Ekici ve Fedakar, 2013: 51). Bu sözleşmede özellikle yeni nesillerin ve mekânların somut olmayan kültürel mirasın korunmasında önemli bir role sahip oldukları belirtilmiştir. Bu hususta müzeler kültürel değerleri taşıyan unsurları tespit eden, yeni nesillere aktaran, inceleyen, değerlendirme sürecine tabi tutan, onları koruyan, tanıtan ve bunları eğitici faaliyetler ile bilimsel anlamda ölçüte bağlı olarak uygulayan kurumlar olarak ön planda yer almaktadır (Çakır, 2010: 43).

Gazi Üniversitesi Türk HalkBilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi (THBMER)'nin 04-06 Mart 2004 tarihlerinde düzenlediği “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi” başlıklı sempozyumu Türkiye'de SOKÜM'ün müzelendirilmesi için atılan önemli adımdır (Tekin, 2017: 158). Bu çalışma gösteriyor ki SOKÜM ve müzecilik birlikte anılmaya başlamıştır (ICOM, 2020). 2003 SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesinde müze tanımlanması güncellenmiştir (Baki Nalcıoğlu, 2018: 138). Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) 2007 yılında yeni müze tanımına “somut olmayan miras” terimini eklemiş, müzecilik anlayışında “obje-nesne odaklı bakış açısı”ndan çıkarak, “özne odaklı” yeni bir bakış açısıyla, “Eğitim, çalışma ve eğlence amacıyla insanlığın ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını toplayan, koruyan, araştıran, iletişim kuran ve sergileyen kâr amacı gütmeyen bir kurumdur” şeklinde ifade etmiştir (Kasapoğlu Akyol, 2020: 75).

Müze tanımında somut kültürel mirasla birlikte somut olmayan kültürel mirasın da yer alması, müzelerin koleksiyon ve koruma yöntemlerinde yeniliklerin yaşanmasını sağlamıştır. Böylelikle somut olmayan kültürel mirası sergilemekten çok yaşatarak koruma odaklı müzelerin kurulması sağlanmıştır. Bu müzelerin amaçlarının başında ise araştırma, derleme, belgeleme ve arşivleme çalışmaları gelmekte fakat bu çalışmalardan elde edilen bilgiler toplumla paylaşıldığında ve müzede uygulama modellerine, yeniden canlandırma örneklerine dönüştürüldüğünde anlam kazanmakta ve somut olmayan kültürel mirasın gündelik hayata aktarılmasına, sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır (Baki Nalcıoğlu, 2018: 138).

Rekreasyon

Kültürel mirasın bireyle ilişkisinin somut hali rekreasyon ile ortaya çıkmaktadır. Birey kendini yeniden bulma, tanıma, yenilenme, dinlenme süreçlerine ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacı karşılamak için yapılan faaliyetler çalışma zamanı dışında diğer bir ifadeyle "boş zaman" (leisure) da gerçekleştirir. Rekreasyon, bireylerin zorunlu ve çalışma dışında özgür olduğu boş zamanlarda gerçekleştirdikleri etkinliklerdir (Özgüç, 2003:3). Başka bir deyişle rekreasyon; iş hayatıyla birlikte yıpranan bünyenin kendine gelmesi, yenilenmesi, tazelenmesi ve enerji dolması ile yeni ve verimli bir çalışma yaşamına yapılan hazırlıktır (Kıroğlu, 2007: 6). Rekreasyonel faaliyetler; aktif ya da pasif, grup ya da bireysel olarak gerçekleştirilir (Hacıoğlu vd., 2003).

Günümüzde özellikle teknolojideki ilerlemeler, çalışma saatlerinin azaltılması gibi faktörler insanların, boş zamanlarını arttırmış ve bu boş zamanın yararlı bir şekilde geçirilmesi için rekreasyon faaliyetleri daha da önem arz etmeye başlamıştır (Soybalı vd., 2020: 109). Rekreasyon faaliyetlerinin kişinin bireysel beceri ve yeteneklerini geliştirmesi, kendine güvenini arttırması, problem çözme becerisini geliştirmesi, liderlik vasfını geliştirmesi gibi kişisel yararlarının yanı sıra, arkadaş ilişkilerinin geliştirilmesi, toplumsal dayanışmayı sağlaması, farklı kültür ve milletleri birbirleriyle yakınlaştırması gibi katkıları bulunmaktadır (Leith vd., 2008: 75).

Beypazarı

Beypazarı Ankara'nın kuzeybatısında bulunmaktadır (Aklanoğlu, 2010: 127). İlçe, tarım, eko-turizm, kaplıca ve doğal çekicilikleriyle farklı potansiyel turizm değerlerine sahip olmaktadır. Ancak Beypazarı'nda en çok tercih edilen turizm türü geçmişin geleneksel mimarisine ve halkbilgisine dayanan, bunun da müzeler, geleneksel mimari, giyim ve beslenme alışkanlıkları aracılığıyla sunulduğu kültür turizmidir (Demirtaş, Özşen ve Köksal, 2018: 378).

Fotoğraf 1. Beypazarı Alaaddin Sokak

Fotoğraf 2. Beypazarı İnözü Vadisi

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Beypazarı,2021>.

Beypazarı; Beypazarı Evleri, Tarihi Çarşı, Yaşayan Müze, Tahtalı-Dutluk ve Kapullu Kaplıcası, İnözü Vadisi, Karagöl, Eğriova ve Tekke Yaylası dini ve kültürel yapılar, Arkeolojik Sit Alanı, Kirmir Çayı, kuş gözlemciliği, telkâri, bakır işlemeciliği, bez ve kilim dokumacılığı, yorgancılık, semercilik, sim-sırma işlemeciliği gibi turizm değerlerine sahiptir (Çetin, 2009: 19).

Tablo 1. Beypazarı Rekreasyon Etkinlikleri

Festival	Kampçılık
Kızak Şenliği	Kuş Gözlemciliği
Hasat Şenliği	Olta Balıkçılığı
Konser	Dağ Bisikletçiliği
Tiyatro	Avcılık
At Biniciliği	Müze Ziyareti
Doğa Gezileri	Piknik
El Sanatları	Termalizim
Kültür Gezileri	Yamaç Paraşütü

Kaynak: Beypazarı Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Zafer Poyraz, 01.11. 2020.

Beypazarı kültürel unsurlar ile ön planda olduğu için ziyaretçiler tarafından özellikle kültür odaklı rekreasyon etkinlikleri (festival, şenlik, konser, tiyatro, el sanatları, müze ziyareti) tercih edilmektedir.

Tablo-2. Yıllara Göre Beypazarı İlçesi Ziyaretçi Sayısı

2000	3980
2001	7646
2002	40.000
2003	100.000
2004	150.000
2005	200.000
2006	250.000
2007	300.000
2008	370.000
2009	350.000
2010	400.000
2011	400.000
2012	450.000
2013	460.000
2014	465.000
2015	470.000
2016	300.000
2017	400.000
2018	440.000
2019	450.000

Kaynak: Beypazarı Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Zafer Poyraz, 01, 11, 2020.

Beypazarı kültürel doğal çekiciliğinin yanı sıra dolması, tarhanası, 80 katlı baklavası, kurusu, havuç suyu, havuç lokumu gibi yöresel lezzetleriyle, festival ve şenlikleriyle de turistlerin ilgisini çekmektedir (Tatar ve Köroğlu, 2017:118). 2020'de Beypazarı UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilmiştir (Wikipedia, 2021).

Yaşayan Müze

Fotoğraf 3. Yaşayan Müze, Beypazarı

Kaynak: <https://gezimanya.com>, 2021.

Yaşayan Müze; kültür bilimci Dr. Sema Demir tarafından hem somut hem de soyut kültürel değerleri korumak amacıyla Türkiye'nin ilk ve tek uygulamalı kültür müzesi olarak Ankara'nın Beypazarı ilçesinde 23 Nisan 2007 tarihinde kurulmuştur (Wikipedia, 2021). Müzenin yönetim kadrosunu halk bilimciler oluştururken, bununla birlikte halk bilimi öğrencileri ve yerel halktan kişilerde müzede çalışmaktadır.

Fotoğraf 4. Yunus Emre Sergisi, Yaşayan Müze

Kaynak: Cihan Erden, Beypazarı Yaşayan Müze, 25.11. 2020.

Müzede SOKÜM unsurlarını destekleyen çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler arasında "Orta Asya'dan Getirdiklerimiz: Keçe Sanatı" "Geleneksel Çocuk Oyunları ve Oyuncakları" "Hızır ve İlyas Buluşması: Hıdırellez" "Hayâl Perdesi:

Karagöz ve Hacivat" "Masal Diyarına Yolculuk: Masal Geceleri" "Ihlamur Baskının Desenlerinde Kaybolmak" "Türk Yazı Kültürü: Göktürkçeden Osmanlıcaya..." "Sudaki Hayal: Ebru Sanatı" "Atasözlerimiz, Deyimlerimiz ve Öyküleri" "Koç Boynuzu'ndan Eli Belinde'ye Türk Kültüründe Motifler" "Geç Osmanlı Döneminde İlân-ı Aşklar" "Gelin Kınan Kutlu Olsun" "Masal Masal İçinde, Masal Yaşayan Müze İçinde" "Milli Mücadelenin Kadın Kahramanları" "Mitolojiden Tarihe Tufan ve Aşure" başlıklı etkinlikler bulunmaktadır (Bingezi, 2020). Yunus Emre'nin sadece hayatı ve şiirlerini değil dünya görüşünü de ele alan sergide bir eser ya da bilgi veren metinler bulunmamaktadır. Sergi tamamen sözlü anlatıma, yorumlamalara, canlandırmalara dayanmaktadır.

Klasik müze anlayışının aksine Yaşayan Müze'de sergilenen, korunan sadece objeler değil yaşatılmak istenen dönemi ziyaretçilere canlandırarak, deneyimleterek ziyaretçilerin etkinliğin içinde yer almasını sağlamaktadır (Buzlukçu, 2017: 112).

Çocukların müzedeki etkinliklere katılmasıyla (Hıdırellez, Karagöz Hacivat gölge oyunu vb.) somut olmayan kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarımı sağlanmaktadır. Ayrıca çocuklar müze içinde mangala, hımbıl ve topaç gibi geleneksel oyunları deneyimleme fırsatı elde etmektedir.

Fotoğraf 5. Yaşayan Müze Etkinlikler

Kaynak: Cihan Erden, Beypazarı Yaşayan Müze, 25.11. 2020.

Somut olmayan kültürel unsurların sergilenmesinde anlatıcılar ve ziyaretçiler arasında kurulan doğrudan iletişim, sergileme yönteminin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca uygun olan kültürel miras unsurları için tarihi canlandırma ve yeniden sahnelendirme teknikleri kullanılmaktadır (Türker ve Özeltin Türker, 2016: 711). Böylelikle Yaşayan

Müzedede ziyaretçiler SOKÜM unsurlarını dinleyerek, izleyerek ya da etkinliklere katılarak rekreatif faaliyetlere aktif ve pasif olarak katılmaktalar.

Yöntem

Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) ile ilgili literatür de çeşitli çalışmalar mevcuttur. İlgili alan yazın taramasında SOKÜM unsurlarının rekreatif etkinliklere dönüşerek nesiller arası aktarımında aracılık yapan kültür müzesinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. 2020 tarihinde UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilen Beypazarı Türkiye'nin ilk uygulamalı kültür müzesi olan Yaşayan Müzeye sahiptir. Somut olmayan kültürel mirasın ziyaretçiler tarafından deneyimlenmesiyle rekreatif etkinliğe dönüşmesinde rolü olan Yaşayan Müze ile ilgili alan yazın incelendiğinde çalışmaların müze tanıtımı, müzedede deneysel yaklaşımlar ve Yaşayan Müze ziyaretçilerinin algıladıkları memnuniyet düzeylerine yönelik (Demir, 2013; Buzlukçu vd., 2017; Karaduman, 2017) olduğu görülmüştür. Yaşayan Müzedeki SOKÜM unsurlarını rekreatif açıdan ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırma Türkiye'nin ilk uygulamalı kültür müzesi Yaşayan Müze örneği üzerinden rekreasyon etkinliklerine katılım potansiyelinde rolü olan SOKÜM'ün sergilenmesi, nesillere aktarılması ve Yaşayan Müze'nin önemini vurgulamaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

Yaşayan Müzenin Klasik Müze anlayışından farkı nedir?

Beypazarı'nda Yaşayan Müze'nin açılma nedeni nedir?

Müzedede SOKÜM unsurlarından hangileri sergilenmektedir?

Müzedede SOKÜM unsurları rekreatif etkinliğe nasıl dönüşmektedir?

Müzeye ziyaretçilerin tekrar gelmeleri için nasıl bir uygulama yapılmaktadır?

Araştırmanın çalışma grubunu müze yetkilisi ve müze kurucusu oluşturmuştur. Çalışma verileri örnek olay, literatür çalışmasıyla birlikte kavramsal çerçeve oluşturma, daha derin bilginin elde edilmesi için gözlem verilerine dayanmaktadır. Ayrıca çalışmada nitel verileri toplamak amacıyla on üç sorunun bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma sürecinde katılımcıdan izin alınarak katılımcı ile yapılan görüşmeler ses kaydı altına alınmıştır. (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan 10.08.2021 tarihli etik onayı alınmıştır.) Görüşme yapılan müze yetkilisi ve kurucusunun ifadelerinden alıntılar yapılmış bulgular bölümünde sunulmuştur.

Bulgular

Yapılan araştırmada Yaşayan Müze yetkilisi ve kurucusuna sunulan soru formlarından elde edilen bulgular;

"S1. Yaşayan Müzenin Klasik Müze anlayışından farkı nedir?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Klasik müze anlayışında bir sanat eseri camekân içinde ya da arkasında sergileniyor. Yaşayan müzede farklı canlandırma, yorumlama teknikleri kullanılmaktadır. Ziyaretçiler seyirci olmaktan çıkarak sergilenen gösterilerin bir parçası haline gelmektedir."

Bu soruya ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) verdiği cevap incelendiğinde Yaşayan Müzeyi Klasik Müzeden ayıran özellik, ziyaretçiler müzede SOKÜM unsurlarını deneyimleme fırsatına sahip olabilmektedir.

"S2. Özellikle Beypazarı'nda neden böyle bir müze açmaya karar verdiniz?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze kurucusu) vermiş olduğu cevap:

"Yaşayan Müze bir halk bilimi müzesidir. Benim almış olduğum akademik eğitimler de bu yöndedir. Çalışmalarım, yayımlarım müzecilik merkezli olmuştur. Almış olduğum eğitim ve ilgi alanım doğrultusunda ülkemize bu alanda bir müze kazandırmak istedim. Bunda Hamit Zübeyir Koşay'ın önemli bir etkisi olmuştur. Koşay "Her şeyi hükümetten de bekleyemeyiz. İsveçlilerin Şimal müzesini bir bahriye zabiti, Almanların Cloppenburg Açık Hava Müzesini bir lise öğretmeni, İskoçya Halk Müzelerini iki bayan, İsveç'te Kulturen Müzesini bir üniversite talebesi kurdu. Kanaatimizce halk müzesi bir millet işi ve davasıdır. Ataletin ağır kayasını tahrik edecek elbette biri çıkacaktır." sözleri ile bizlere ilham vermiş, rehber olmuştur. Ben doğma, büyüme Ankaralıyım. Kökümüz Beypazarlı. Beypazarı izlemiş olduğu turizm politikası ile günümüzde yıllık yaklaşık bir milyon kişiyi ağırlamaktadır. Hititler, Frigler, Galatlar, Selçuklular ve Osmanlılar için Beypazarı önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Beypazarı bugün özellikle mimarisi ile ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla hem memleketim olması hem de ülkemizin en çok ziyaret edilen ilçelerinden biri olması uzmanlık alanıma uygun bir müzenin; Yaşayan Müzenin Beypazarı'nda kurulmasında belirleyici olmuştur."

Bu soruya ilişkin katılımcının (müze kurucusu) verdiği cevap incelendiğinde Yaşayan Müzenin Beypazarı'nda kurulmasının nedeni müze kurucusunun Beypazarlı olması ve akademik eğitimlerinin de müzecilik alanında olmasıyla ilgilidir.

"S3. SOKÜM unsurları hakkında müze personelleri eğitim aldılar mı?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Müzede çalışan personel müzecilik, halkbilimi, drama üzerine eğitim alan kişiler ayrıca müze de Türk halk bilim öğrencileri ve yerel halktan kişilerde çalışmakta bu kişilerde SOKÜM unsurlarını yansıtırken doğru aktarım sağlamaları için eğitim almaktadır"

Tablo 3. Yaşayan Müze Personel Eğitim Durumu

Yönetici	Doktora Türk Halk Edebiyatı
Personel 1	Yüksek Lisans Müze Eğitimi
Personel 2	Yüksek Lisans Türk Halk Bilimi
Personel 3	Lisans Türk Halk Bilimi
Personel 4	Lisans Türk Halk Bilimi
Personel 5	Eğitim veriliyor.
Personel 6	Eğitim veriliyor.
Personel 7	Eğitim veriliyor.

Bu soruya verilen cevap analiz edildiğinde müze de çalışan personelin Türk Halk Bilimi ve Müze Eğitimi alanlarında eğitim aldıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

"S4. Müzeye gelen ziyaretçiler SOKÜM unsurlarına ilgi gösteriyorlar mı? Gösteriyorlar ise en çok hangi SOKÜM unsurları ilgi görmektedir?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Ziyaretçiler tüm miras unsurlarına ilgi gösterir, sergilenen kültürel değer arasında bağ kurulduğunda zaman ilgi artar, müzede masal dinlediği zaman çocukluğuna gider ya da kurşun döktürdüğü zaman önceden köyün de yaptırdığı bir ritüeli yaşamış olur."

Bu soruya ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) verdiği cevap incelendiğinde ise Yaşayan Müzedeki SOKÜM unsurlarının tümü ziyaretçiler tarafından ilgi gördüğü sonucuna varılmıştır.

"S5. Müzede hangi SOKÜM unsurları sergileniyor?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Geleneksel Çocuk Oyunları ve Oyuncakları, İnce Yufka Yapımı, Karagöz ve Hacivat, Masal Geceleri, Ihlamur Baskısı, Türk Yazı Kültürü: Göktürkçeden Osmanlıcaya, Ebru Sanatı, Atasözlerimiz, Deyimlerimiz ve Öyküleri, Türk Kültüründe Motifler, Keçe Sanatı, Kurşun Dökümü, Türk Kültüründe Kahve ve Şerbet Kültürü etkinlikleri sergilenmektedir."

Görüşme sonucu doğrultusunda müzede çeşitli SOKÜM değerleri tanıtılmaktadır.

"S6. Bir ziyaretçi ortalama ne kadar süre müzede kalıyor?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Ziyaretçi profili oldukça farklılık göstermektedir. Sözelimi Beypazarı'na gelen ve bir şekilde Yaşayan Müzeden haberdar olup müzeyi ziyaret eden ziyaretçiler ile özellikle Yaşayan Müzeyi ziyaret etmek için gelen ziyaretçilerin müzede geçirdiği süre oldukça farklıdır. Yine ziyaretçilerin kişisel ilgi alanına, müzede sergilenen mirasla kurdukları bağlara göre bu süre değişmektedir. Kimi zaman da grupların çok kısıtlı zamanı oluyor. Mesela müze gezisi için programda 20 dakika zaman ayrılmış. Örnekleri çoğaltmak mümkün. Genelleme yapmak biraz zor olacak ama verimli bir gezi için ziyaretçiler en az 1 saatlerini ayırmaktadır."

Bu soruya ilişkin yetkilinin (müze yetkilisi) verdiği cevap incelendiğinde ziyaretçiler münferit veya grup olarak ziyaret ettiklerinde kişisel ilgileri doğrultusunda ziyaret sürelerinin değişiklik gösterdiği düşünülmektedir.

"S7. Müzedeki etkinliklerin sergilenmesine yerel halk gönüllümü katılıyor yoksa siz ücret ödüyor musunuz?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Gönüllülük bizim arzu ettiğimiz çalışma şekillerinden biri; ancak Beypazarı belki de ülkemiz buna çok hazır değil. Yerel halk ücret karşılığı çalışmaktadır. Bunların bir kısmı tam zamanlı çalışırken bir kısmının sadece hafta sonu ve resmî tatil günlerinde olmak üzere yarı zamanlı çalışmaktadır."

Görüşme sonucu doğrultusunda müzedeki etkinliklerin sergilenmesinde yerel halkın ücret karşılığı çalıştığı ortaya çıkmıştır.

"S8.Dönemsel olarak etkinlik düzenliyor musunuz?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Dönemsel olarak etkinlikler düzenleniyor bunlar da Hıdırellez, Geleneksel Çocuk Oyunları, Aşure Günü, Nevruz, Deri ve Bakır İşletmeciliği, Geç Osmanlı döneminde İlanı Aşklar temalı sergi ve etkinliklerdir. Ayrıca bağımsız olarak farklı bir tema belirliyoruz örneğin Yunus Emre'yi konu edinen etkinlik düzenledik o döneme ait kostümler hazırladık rehber öncülüğünde gelen ziyaretçilere bilgiler verildi."

Fotoğraf 6. Yaşayan Müze Dönemsel Etkinlikler

Kaynak: Cihan Erden, Beypazarı Yaşayan Müze, 25.11. 2020.

Elde edilen bulguya göre Yaşayan Müzede günlük etkinlikler haricinde dönemsel olarak etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler canlandırılarak ziyaretçilere sergilenmektedir.

"S9.Müzeye ziyaretçilerin tekrar gelmeleri için nasıl bir uygulama yapılıyor?" sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

"Halk takvimine uygun etkinlik düzenliyoruz sergi koleksiyonunu çeşitlendirmeye çalışmaktayız."

Bu soruya verilen cevap analiz edildiğinde ziyaretçilerin müzeyi tekrar ziyaret etmeleri için müzede halk takvimine uygun farklı etkinlikler düzenlenmektedir.

“S10. Yaşayan Müzenin güncel web sitesi mevcut mu?” sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

“Şu an güncelleme aşamasında bu nedenle bir web sitesi yok. Facebook ve Instagram gibi sosyal medya üzerinden tanıtımlar yapılmaktadır.”

Bu soruya verilen cevap doğrultusunda Yaşayan Müzenin güncel web sitesinin olmadığı reklam ve tanıtım açısından gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

“S11. Ziyaretçilere SOKÜM unsurları rekreatif etkinlik olarak nasıl sunuluyor?” sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

“Müze de sergilenen somut olmayan kültürel miras değerleri ziyaretçilerin bu etkinliklere katılımıyla rekreatif etkinlik haline dönüşmektedir. Dönemsel olarak Nevruz bayramı kutlanıyor ziyaretçiler bu gelenekte gerçekleştirilen etkinliğe katılarak eğleniyor ve kendilerini iyi hissediyor.”

Fotoğraf 7. Yaşayan Müze Deneyimsel Etkinlikler

Kaynak: Cihan Erden, Beypazarı Yaşayan Müze, 25.11. 2020.

Bu soruya katılımcının (müze yetkilisi) verdiği cevap incelendiğinde ise SOKÜM unsurlarının müzede sadece anlatılarak tanıtılmadığını aynı zamanda gelen ziyaretçilerin aktif olarak etkinliklere katılarak rekreatif faaliyetler içinde bulunduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

“S12. Müzede sanatlarını icra etmeleri için Yaşayan insan hazinelerinden sanatçı konuk edildi mi?” sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

“Üç kuşak dokuma ustası konuk ediliyordu ancak vefat etti.”

Bu sonuç doğrultusunda Yaşayan İnsan Hazineleri Yaşayan Müzede konuk edilmiştir. Sanatını gelen ziyaretçilere icra ederek yeni kuşaklara tanıtmıştır.

“S13. SOKÜM unsurlarının korunmasına ilişkin görüş ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin katılımcının (müze yetkilisi) vermiş olduğu cevap:

“SOKÜM değerlerini korumak, sürdürmek için uygulamalı kültür müzeleri önemli role sahiptir. Yaşayan müze örneklerinin diğer destinasyonlarda olması gerekiyor ancak özel müzeler; mali, personel, ziyaretçi, mevzuat, teşvik vb. konularda pek çok zorluk ve hatta gelecek kaygısı yaşadığı için bu sorunlar devlet desteği ve eğitim kurumlarıyla iş birliği sayesinde çözülebilir.”

Bu soruya verilen cevap doğrultusunda SOKÜM değerlerini korumak ve nesilden nesile aktarmakta uygulamalı kültür müzelerinin önemli rolü olduğu değerlendirilmektedir. Yaşayan Müze gibi benzeri müzelerin farklı destinasyonlarda da olması gerektiği düşünülmekte fakat ilgili kurumlar tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yaşayan Müze hem somut hem de soyut kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması sebebiyle kurulmuştur. Müze özellikle soyut olmayan kültürel mirası farklı yaş grubundaki ziyaretçilerine deneyimleterek, canlandırarak tanıtmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda çeşitli önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Müzenin reklam açısından yetersiz olduğu, web sitesinin yeniden tasarlanarak daha aydınlatıcı hale getirilmesi sonucuna ulaşılmıştır.
- Müze, her ne kadar tarihi Beypazarı evlerinden birinde hizmet verse de çeşitli düzenlemeler ile elde edilen deneyimsel değer artırılabilir. Mekânsal düzen, semboller, eserlerin çeşitlendirilmesi üzerine düzenlemeler yapılabilir.
- Müzede somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasında hızla kaybolan mirasın sergilenmesine öncelik verilmesi gerekmektedir.
- Uygulamalı kültür müzeleri somut olmayan kültürel mirası deneyimleterek bireylerin rekreatif etkinliklere katılımını sağlamaktadır. Bu açıdan farklı destinasyonlar da benzer müzelerin açılması ziyaretçilere hem SOKÜM unsurlarının aktarılması açısından hem de rekreatif etkinliklere katılım açısından faydalı olacaktır.
- Müze birçok açıdan çocukların ilgisini çekebilecek eşya, oyuncak ve faaliyetleri bünyesinde barındırmaktadır. Müzenin çalışmalarını daha büyük kitlelere duyurabilmesi, ziyaretçi sayısını arttırabilmesi ve Beypazarı'nın turistik potansiyelini geliştirmesi adına çocuklu aileler hedef kitle olarak görülebilir. Bu özellikleri ön plana çıkaracak reklam ve tanıtma çalışmaları önem arz etmektedir.
- Somut olmayan kültürel değerlerin eksik ve yanlış aktarılmasını önlemek için müze de eğitilmiş personel istihdamı gerekmektedir. Bu açıdan 'Türk Halk Bilimi ve Rekreasyon Yönetimi' bölümleri mezunlarından faydalanılarak istihdam sağlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.
- Üniversiteler ve bölgesel yönetimlere bağlı olarak kurulabilecek yaşayan müze benzerleri hem ekonomik gelir sağlarken hem de üniversite öğrencilerinin sosyalleşmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca üniversite ve yerel halk arasındaki bütünleşmeye de etki edecektir.
- Yaşayan Müze'de sergilenen etkinliklerin Resort otellerin animasyon programları içinde kullanılması zenginlik kaynağı yaratabilir.
- Yapılan literatür çalışmasında rekreatif yönden benzeri bir çalışmaya rastlanmamış olması, bu alanında önemli çalışmalardan biri olmasını sağlamaktadır. Türkiye'deki örnekleri artan kültür müzeleri veya klasik müzeler de araştırmaya dâhil edilerek bir karşılaştırma yapılabilir. Covid 19 salgını nedeniyle araştırma kapsamında

ziyaretçilerin ele alınamaması araştırma sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu bağlamda ileride benzer çalışmaların daha büyük örneklem grupları ile yapılmasının daha derinlemesine bilgi ve literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

- SOKÜM'ün müzelendirilmesi girişimlerinin yaygınlaştırılmaya elverişli olduğu ve bu sayede SOKÜM odaklı rekreatif etkinliklerin cazibelerinin artabileceği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Aklanoğlu, F. (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 125-136.
- Baki-Nalcioğlu, Z. S. (2018). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ve Müze: Yaklaşımlar, Uygulamalı Örnekleri, Risk Alanları, *Milli Folklor Dergisi*, 30(120) 131-139.
- Brumann, C. (2015). *Cultural Heritage*, International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, Second Edition, 414-419.
- Buzlukçu, C., Oflaz, M., Köroğlu, A. ve Avçıkurt, C. (2017). Yaşayan Müze Ziyaretçilerinin Algıladıkları Deneyimsel Değer, Memnuniyet Düzeyleri ve Davranışsal Niyetleri İlişkisinin İncelenmesi, *Avrasya Bilimler Akademisi Sosyal Bilimler Dergisi*, 109-125.
- Çakır, Ş.C. (2010). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda Turist Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1),15-32.
- Demir, Z.S. (2013). Halk Bilimi Müzeciliğinde Deneysel Yaklaşımlar: Yaşayan Müze, *Turkish Studies:International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(9), 1111-1125.
- Demirtaş, N., Özşen, Z.S. ve Köksal, Y. (2018). *Turizmin Sosyokültürel ve Çevresel Etkilerine Yerel Halkın Yaklaşımı: Beypazarı Örneği*, Disiplinlerarası Akademik Çalışmalar-II, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Deveci, B. ve Deveci, B. (2018). Örnek Olay Çalışmasına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme, *Social Sciences Studies Journal (SSSJournl)* , 4(13), 126-135.
- Ekici, M. ve Fedekar, P. (2013). Ege Üniversitesi Deneyimleriyle Somut Olmayan Kültürel Mirası Yaşatarak Koruma, *Millî Folklor Dergisi*, 100, 50-60.
- Gögebakan, Y. (2014). Hüsamettin Koçan'ın Çalışmalarındaki Kültür Varlığı ve Kültürel Mirasına Ait Unsurlar, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4 (10), 47-57.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). *Boş Zaman ve Rekreasyon Örnek Animasyon Uygulamaları*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karaduman, Ü. (2017). Müze Tanıtım-Yaşayan Müze, *Folklor/Edebiyat*, 23(92), 227-230.
- Kasapoğlu Akyol, Pınar (2016). "Mitler, Halk Hikâyeleri ve Masallar İnternet Projesi ile Sözlü Anlatıların Farklı Bir Aktarımı", II. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Çalıştayı, 8-10 Haziran 2016, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, ISBN: 978-605-84052-2-6, s.116-121.
- Kasapoğlu-Akyol, P. (2020). COVID-19 Küresel Salgın Dönemi ve Sonrası Müze Etkinlikleri, *Milli Folklor*, 32, 16 (127), 72-86.
- Kıroğlu, E. (2007). Erzurum Kenti ve Yakın Çevresindeki Bazı Rekreasyon Alanlarının Görsel Peyzaj Kalitesi Yönünden Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Leith, P., Austin, D. L. & Robertson, J. (2008). *The World of Recreation and Fitness Leadership*. Sport Books Publisher, 71-85.

Özgüç, N. (2003). *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*. 4.Baskı. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Öztürk, A. ve Caber, M. (2017). Kültürel Miras ve Üniversitelerin Turizm Rehberliği Bölümlerinde (Lisans/Önlisans) Kültürel Miras Eğitimi Üzerine Bir Durum Tespiti, *Avrasya Bilimler Akademisi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-12. <https://doi.org/10.17740/eas.soc.2017.UTKM>

Schmitt, B. H. (1999). Experiential Marketing, *Journal of Marketing Management*, 15(3), 53-67.

Soybalı, H.H., N, Kabakulak, A., ve Başar, B. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılım Düzeyi Üzerindeki Etkisi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7(2), 107-134.

Tatar, F. ve Armatlı- Köroğlu, B. (2017). Ankara İli Beypazarı İlçesi Kırsal Turizm Gelişimi ve Yerel Kalkınmaya Etkisi, *Planlama*, 27(2):115-128./doi: 10.14744/planlama.2017.26349.

Tekin, G. (2017). Dönüşen Müzecilik ve Müzede Öğrenme: Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi Örneği, *Milli Eğitim Dergisi* 46 (214), 155-166.

Türker, A. ve Özaltın Türker, G. (2016). Deneyimsel Pazarlamanın Halk Bilimi Ürünlerinde Kullanımı: Yaşayan Müze Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, 58, 702-716

İnternet Kaynakçası

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Beypazarı> [Erişim Tarihi: 17.1.2021].

<http://icom.museum/the-vision/museum-definition> [Erişim Tarihi: 11.12.2020].

<https://aregem.ktb.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 16.1.2021].

<https://www.unesco.org.tr> [Erişim Tarihi: 18.01.2021].

<https://www.bingezi.com/turkiye-tur-rehberi/ankara.1/beypazarı-yasayan-muze.380> [Erişim Tarihi: 16.1.2021].

<https://gezimanya.com> [Erişim Tarihi: 16.1.2021].

<https://www.wikipedia.org> [Erişim Tarihi: 16.1.2021].